

ניצוצות מעולם התשובה ייין הונגרי

מלווה מלכה בקהילת הקירוב של הרב קלטי

"...באמצע עשרות התפירות הכרוכות בעשיית ברית למבוגר, ביקש הנימול: "בוא נשיר משהו לכבוד המצוה!" הוא השתתק לרגע ופצח ב"כל העולם כולו - - - והעיקר לא לפחד כלל!"

■ ■ ■

הרב הגאון רבי דוד קלטי שליט"א נולד בהונגריה ואף גדל במדינה בשנות ילדותו הראשונות, עד שהוריו עלו ארצה. מצב היהדות שם נגע תמיד לליבו, אך הם הבשילו לעשייה גדולה בהוראת ראש הישיבה הגאון הגדול ראי"ל שטינמן שליט"א, אשר התבטא שכל פעילות באידישקייט לא תישא פירות אלא אם כן יוקם שם "מקום תורה". (הרב קלטי: "מפליא אותי שדווקא הוא - שאין בשורשי משפחתו הונגריות - קולט את המצב בהונגריה טוב יותר מכל יוצאי הונגריה הפזורים בעולם").

כסף מנלן? באותם ימים נכנס אל כ"ק אדמו"ר מבעלזא שליט"א אשר התבטא שאנשים לא אוהבים לתרום ל"תוכניות" ולכן יש להתחיל לאלתר בפעילות. כדי שהדבר יתאפשר מסר להרב קלטי 10,000 דולר באומרו: "יודעני שבמושגים של פעילות בחו"ל הסכום הזה לא מספיק לנטילת ידיים - אבל צריך להתחיל".

את שאר הסכום תכנן ללוות, אך כל מי שפגש אותו באותם ימים סיפר לו שידוע שראש הישיבה הגאון הגדול ראי"ל שטינמן שליט"א מתנגד עקרונית לנטילת הלוואות, ולפיכך אין לו סיכוי להתחיל בצורה זו. אמנם; כאשר סיפר על הקורות לראש הישיבה הגאון הגדול שליט"א הופתע לקבל את הסכמתו, והמרצתו, כאשר אף הביע את רצונו לשמש בוועדה הרוחנית שמנתבת את הפעילות. בוועדה שבראשותו, חברים גם הגאונים רבי יוסף חיים קופשיץ ורבי צבי וובר שליט"א.

בחו"ל מכונה הארגון "LATIV" כאשר מעניין לבדוק מי אם בכלל מודע לעובדה שהכינוי הזה השתלשל מהשם העברי של העמותה בארץ "למען תחיה יהודית בהונגריה" - ובראשי תיבות לתי"ב.

כדי להתגורר בהונגריה, ולשמש בה כרב בית הכנסת "ביקור חולים" בצמוד לתלמידיו הצעירים, מפסיד הרב קלטי לא רק את החוויה שבמגורים בסמיכות למשפחה, לילדים ולנכדים. אלא גם את המשרה שהייתה לו באחת הישיבות הגדולות בארץ. אמנם דווקא את ההפסד האחרון ניתן עדיין למלא חלקית, באמצעות פתיחת ישיבה בהונגריה - כשאיפתו הגדולה! בינתיים נשלחים התלמידים המתקדמים ללמוד בישיבה בברלין, או בארץ ישראל.

■ ■ ■

אולי הספקנו כבר לשכוח, אבל עד לא מזמן התגורר בארץ (כיום הוא כבר "בארץ") יהודי הונגרי שעשה "שינוי" והפיץ שנאה אנטישמית נגד יהודים חרדים. את פירות הבאושים שלו (אותם נטע, כלומר קיצץ, שר האוצר דאז וכיום ראש הממשלה) אנחנו אוכלים עד עצם היום הזה. במהלך השיחה עם הרב קלטי חולפת לי מחשבה בראש: האם ההתנהגות שלו - הושפעה באופן כזה או אחר - מהאופי ההונגרי? או מהמצב הרוחני האיום שהיה בהונגריה בדורות האחרונים?

מסתבר שלא טעינו. ההונגרי מאופיין מטבעו בקנאות. יהדות הונגריה לחמה תמיד בקנאות (מי שיתבונן יגלה שהקנאות מאפיינת את ההונגרים בכל חוג אליו הם משתייכים). אם לא ישתמש בה להשם ותורתו, היא עלולה להתפרץ באופן מסוכן נגד התורה.

כ"ק האדמו"ר מבוסטון שליט"א משתתף בשבתון חיזוק ונושא דברים

האופי הזה, הוא זה שגורם לבעלי התשובה ההונגרים להפוך לעובדי השם עד הסוף. זה לא קורה מיד, כתוצאה מכמה דורות של ניתוק אורך להם זמן להתחבר. אך משהתחברו גם השמים אינם הגבול. סיפור אופייני: בגיל 22 כבר הביע צ. את רצונו לעבור ברית מילה, אך לקח לו כמה שבועות עד שחקר והגיע למסקנה ש"זה לא מסוכן".

באותם ימים היה צריך המוהל המומחה הרב יצחק קרוגר שליט"א מארה"ב (תלמידו של המוהל המומחה למילת מבוגרים הרב אברהם הכהן שליט"א) לטוס מארה"ב לישראל. הוא רכש כרטיס טיסה דרך הונגריה והברית נערכה במרפאה של אחד התלמידים היהודים. תוך כדי המילה, ביקש הנימול: "בוא נשיר משהו לכבוד המצוה!" הוא השתתק לרגע ופצח ב"כל העולם כולו - - והעיקר לא לפחד כלל!"

לנושא הזה מתקשר גם העניין המפליא הבא. יוצאי הונגריה לא מעטים ששומעים על הפעילות, לא מתלהבים ממנה ברגע הראשון באומרים: "אתה בבודפשט? הרי החלב שם כבר נשפך לפני המלחמה!" ואז מוסיפים: "אבל הם ניאולוגים!"

כידוע נפרדו בתקופת ההשכלה הקהילות בהונגריה, כאשר הקהילות האורתודוכסיות מתרחקות כמטחוני קשת מהקהילות הניאולוגיות הפשרניות. כעבור שלוש דורות של ניתוק, וחוסר ידע בסיסי ביהדות, כמובן שלא ניתן לקרוא להם ניאולוגים... גם הגאון הגדול רבי שמואל הלוי וואזנר שליט"א שעוד זוכר את הונגריה בתפארתה התבטא באוזני הרב קלטי שיש להתייחס אליהם כחניוקות שנשכו והוסיף "הניאולוגים תמיד היו עמי הארצות - אבל כיום הם עמי הארצות גם בשיטות שלהם!..."

אמנם, המלחמה בהונגריה נגד הניאולוגים הייתה כל כך חריפה שעד היום מתקשים לא מעט יוצאי הונגריה לעכל שחובה עלינו לקרבם ולהצילם מרדת שחת. הפרדוקס הגדול הוא שבעקבות שקיעת היהדות בהונגריה, קיימים כיום בתי כנסת שמופעלים על ידי ניאולוגים אך מחמת חוסר ברבנים משלהם הם מקבלים עליהם את דעת התורה של הרבנים האורתודוכסיים!...

■ ■ ■

גם לפני 100 שנה לימדו אל"ף בי"ת בהונגריה, אלא שאז היה המלמד זקן והתלמידים זאטוטים - כיום שניהם באותו גיל... צעירים מהאוניברסיטאות המובחרות של בודפשט, דוקטורנים לפסיכולוגיה, סוציולוגיה ומתמטיקה לומדים את אותיות לשון הקודש. זה האחרון מתלהב מה"לוגיקה" שבדף הגמרא. לאחר שידע לשון הקודש, וקצת

המשך בעמוד 27

שבת קדש 17

בכניסה לבניין החדש.
ספרי התורה
בידי הרבנים

שירת הלב במוצאי סמינר שבתון על גדות הדנובה

ניצוצות מעולם התשובה

המושך מעמוד 17

ארמית, יוכל ללמוד מהמקור!

ירחון מהודר בהונגרית טהורה יוצא לאור בקביעות, את השער החיצוני מעטרת תמונת יצירה של תלמידה יהודייה שמתמחת בוויטראז'. היצירה מביעה משהו מענייני השעה, אם מהחגים הסמוכים ואם מפרשת השבוע. יוצאי הונגריה רבים, שהונגרית הייתה שפת אימם לא יודעים קרוא וכתוב בהונגרית ברמה גבוהה. הרב קלטי מציין כ"מתנת שמיים" את העובדה שבאפשרותו להתכתב בהונגרית ברמה מצוינת מה שהופך אותו בהונגריה ל"אחד משלנו".

ניתן להשיג מזון כשר בבודפשט, אך חוקי הייבוא וכדו' מייקרים מאוד את המחיר. התלמידים של הרב קלטי זכאים לרכוש מזון כשר בחנות הקהילתית בסכסוד של 50%! בהונגריה מקיימת הקהילה האורתודוקסית שחיטה מקומית מהודרת, אך מוצרי חלב מייבאים מאנטוורפן.

שלוש חתונות של תלמידים, בוגרי תוכניות הלימודים התקיימו בקיץ. בייקיות האירופית יש שמכניס לפני החתונה "סדר יום" של האירוע. אחד החתנים ציין שם מפורשות את הקפדתו של החתן שלא להושיט יד - כברכת מזל טוב - לנשים וכן להיפך. תחילה הייתה הכלה מזועזעת שההוראה תכתב שחור על גבי לבן, אך כך נעשה. מעניין לציין, שדווקא החתונה היהודית בה הוקפדו כללי ההלכה הייתה שמחה ביותר. במשך חודשים דיברו בעיר על החידוש שניתן לערוך אירוע יהודי מוקפד שהשמחה שבו תאפיל על יתר האירועים! מאות מוזמנים השתתפו שם, חלקם גויים, ולמרות שלא נפרצו גבולות - השמחה פרצה גבולות!...

"צריך לדעת להעריך את זה" אומר הרב קלטי "מה שקורה אצלנו בטבעיות, כרוך אצלם בהרבה מסירות וקושי!"

הקושי הזה מקיף תחומים רבים - כשם שהפעילות מקיפה תחומים רבים אליהם לא התייחסנו. טעמנו רק מעט יין הונגרי. עשינו 'לחיים' אך לאור ההתפתחות במקום עוד חזון למועד להרים 'ארבע כוסות'!...

ראשי הוועד על בתי היתומים מצד כוללות חסידים"...

מ'הלבנון' אנו לומדים שבמוסד החדש היו שתי מגמות, אחת ללימוד תורה ומוסר, והשניה, בבית מיוחד, ללימוד מלאכה. במגמה הזו שולבו גם ילדים שאינם יתומים אך נפלטו מתלמודי התורה הרגילים: "גם אמן אחד הביאו אל הבית ללמד לנערים מלאכת כל עצי זית, וכלים עשויים קנו מאומנים, ובקרוב ימי הפורים שלחו את הכלים האלה למנה - לכל אשר בשם נדיב יכונה לאמור: "הכלים האלה מעשי ידי היתומים אשר גדלנו"..."

כ-24 בפברואר 1882, אדר תרמ"ב, מפרסם "החבצלת" מכתב מ'סיר אפנדי יוסף קריגער' יהודי חרדי אשכנזי חתן למשפחת ראשי הקהילה הספרדית "נבון" שהיו בקשרים אמיצים עם השלטון התורכי. הוא מתאר ביקור בבית היתומים, לאור דרישת "נדיבי עמנו באירופה לבקר את בית היתומים למקהלות האשכנזים הנוסד פניה"ק ת"ו בהתעוררות הרב הגאון המפורסם מוהרי"ל דיסקין נ"י אב"ד דק"ק בריסק".... קריגער קושר שיר הלל למוסד, וכך הוא מסכם את הביקור: "לשמחת לבבי ראיתי בו פלאות אשר לא פללתי ראות... בעת האוכל באתי אל הבית ואמצא את הנערים כולם יושבים במשטר וסדרים סביב לשולחנות ערוכים במפות נקיות ואוכלים בשמחת לבב מאכלים טובים ובריאם הניתן להם דבר יום ביומו".

מבין חמישים הילדים היתומים, הקטנים ילמדו בתלמוד תורה והגדולים ילמדו מלאכה. מציין קריגער שיש בהם: תופרי מנעלים ובגדים, חרשי עץ, צורפי זהב, עורכי ספרים, רודדי פחים, עושי במלאכת הזית, סופר סת"ם וחורש ברזל.

המוסד שנקרא לימים על שם מרן המהרי"ל דיסקין זצוק"ל עבר תהפוכות צביון שונות, כיום הוא מוכר ונראה לעין בבנינו המפואר המתנשא בכניסה לירושלים.

כי גם הדרך לימון המוסד תוקנה, והיא לא תילקח מכספי החלוקה הכללית: "בקשני להודיע גלוי בשמו ובשם רעיו... לבל נגוע אף בפרוטה מכסף קדשי החלוקות גדולות וקטנות, ולבד כסף מכס הבשר והחלוקה אשר להיתומים בכולליהם בהחלוקה הכללית, אך מנדבות נדיבים בחו"ל יחזיקו את הבית הזה"...

כמו כן הוא מציג את הגבאים הממונים החדשים שמונו על ידי מרן מהרי"ל דיסקין זצוק"ל: "ושמנו המעמסה למשרת הגבאות על השלשה נבחרים הרה"ג מו"ה נטע נאטקין נ"י והרה"ג מו"ה מאיר מייזל נ"י והרה"ג מו"ה זלמן לעזרי נ"י ועל ידם ה"ר זעליג הויזדארף נ"י אשר נדבה רוחו להשגיח על היתומים הבעלי מלאכות על הנהגתם תפילתם אכילתם ועבודתם"...

בידיעה מופיע מכתב משותף של כל ראשי הכוללות האשכנזיים, ממחוזות ליטא ורוסיה, וכן מרן הגאון רבי יוסף חיים זונגפלד בשם כולל אונגריין. על החתום: ראשי כוללות אשכנזים כ"ו לחודש אייר תרמ"א.

לצד מכתבם מופיע גם צירופו של נציג הכולל החסידי: "עוד בקשנו את הרב המאה"ג המפורסם מו"ה חיים דוב נ"י האב"ד פיטירקוב שיהי' גם הוא נמנה בין

להאשים על הדבר כי סדנא דארעא חד הוא. לא כן בארצנו ארץ הקודש כי הלבוש הזה נראה לנו כאפקרותא, ולא זו בלבד כי שמעתי כי לומדים הנערים כתב ולשון מלשונות העמים וזאת רעה מאין כמוה מלבד, כי הוא איסור ולא הותר כי אם לשון המדינה ויצא מזה אבות נזיקין"...

אודות מכתב זה של החכם באשי מצטט 'הלבנון' כ-22 יוני 1882 הסתייגות של החכם באשי באזני הקונסול מהמכתב אם כי לא מתוכנו אלא מפרסומו ברבים. עימות זה הסתיים בהודעתו המפורשת של מרן הגאון רבי יהושע לייב דיסקין זצוק"ל התומך בהקמת המוסד. וכך כותב "החבצלת": "מצאנו חובה עלינו ונחזק לפי העת והזמן אחרי אשר רוח ד' העיר בנו על פי התעוררות והתאמצות כבוד מו"ר הרב הגאון הגדול הצדיק המפורסם כקש"ת מו"ה משה יהושע לייב דיסקין שליט"א הגאבד"ק בריסק, לפתוח בתי יתומים לאסוף כל יתום נעזב אשר אין לו משען ומשענה והראוי לתורה לקרבו לתורה, והראוי למלאכה ללמדו אומנות וקביעות עתים לתורה ויראת שמים כל אחד לפי השגתו"...

בהמשך לידיעה כותב עורך החבצלת

הופסק, כנראה בשל החשש של ראשי העדה לתכתיבים שיפגעו בעצמאותם הרוחנית: "ומאז יצא הויזדארף מעלי לא ראיתי לא את דברי התנאים ולא את ה' הויזדארף עד היום, וגם לא שמעתי עוד מאומה על אודות הדבר הנזכר זולתי עתה, כאשר למרבה ההשתוממות קראתי את דברי הסופר ההוא בהאיזראעליט אשר העציבו את רוחי בעבור אי אמת אשר יכילו בקרבם"...

פולמוס מעניין התגלע אודות עמדתו של החכם באשי, ראש הרבנים לעדות המזרח הגאון רבי מאיר פאניז'ל זצוק"ל. הקונסול הגרמני ציטט אותו כמי שתמך במוסד הברלינאי והביא לקליטתם של חמישה הנערים שנמנו על עדתו. אך 'הלבנון' מביא מכתב מעניין שנכתב על ידי הגר"מ פאניז'ל ובו הוא מתנער מהמוסד וכך הוא כותב: אך לא כן היה כאשר דברו אתי, כי לא ראיתי פניו עוד מהאיש העומד על פקודת בית המחסה, וזאת עשה שחיקף בבואם הילדים אצלו החליף מלבושיהם והלביש אותם כלבוש ערי אירופה, אף כי הדבר הזה לכאורה נראה כי אין שום תקלה יוצא, אך כד דייקנן שפיר נראה אין דבר טוב יוצא ממנו ולא נגאלו ישראל אלא שלא שינו מלבושיהם. ובערי אירופה יע"א אין